

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

МАТЕРІАЛИ
V-ої ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«РУБІНОВСЬКІ ЧИТАННЯ»

13 травня 2022 року

УМАНЬ - 2022

УДК 001.8:63

ББК 72.5

М 58

Матеріали V-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Рубіновські читання» / Редкол.: В.П. Карпенко (відп. ред.) та ін. – Уманський НУС: Редакційно-видавничий відділ, 2022. 42с.

У збірнику тез висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів освіти і науки України та науково-дослідних установ НААН.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В.П. Карпенко – доктор с.-г. наук (*відповідальний редактор*);

В.О. Єщенко – доктор с.-г. наук (*заступник відповідального редактора*);

І.І. Мостов'як, доктор с.-г. наук,

П.Г. Копитко – доктор с.-г. наук;

С.П. Полторецький – доктор с.-г. наук;

Г.М. Господаренко – доктор с.-г. наук;

Л.О. Рябовол – доктор с.-г. наук;

В.В. Любич – доктор с.-г. наук;

Ю.І. Накльока – кандидат с.-г. наук, голова науково-методичної комісії факультету агрономії;

С.В. Усик – кандидат с.-г. наук (*відповідальний секретар*).

Рекомендовано до друку вченою радою факультету агрономії
УНУС, (протокол № 7 від 28 квітня 2022 року)

© Уманський НУС, 2022

ЗМІСТ

<i>О.П. ГАРБАР, В.С. ПОБЕРЕЖЕЦЬ</i>	О.П. ДАНИЛЕВСЬКИЙ – УЧЕнь С.С.РУБИНА До 100-річчя від дня народження.....	5
<i>В.Ф. ЗАВЕРТАЛЮК, В.О. БОГДАНОВ, О.В. ЗАВЕРТАЛЮК</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИН УЩІЛЬНЮВАЧІВ В ПОСІВАХ КАБАЧКА.....	7
<i>І.О. ЛІУВСЕНКО, О.Р. СЕРЖУК, А.І. ЛІУВСЕНКО</i>	PRODUCTIVITY OF SOMACLONAL LINES OF CAMELINA SATIVA.....	9
<i>Ю. ЛЯСКА</i>	ХАРАКТЕР ВИБОРУ ЕКОЛОГІЧНИХ НІШ САМИЦЯМИ БАВОВНИКОВОЇ СОВКИ В ПЕРІОД ЯЙЦЕКЛАДКИ.....	10
<i>В.В. БОРИСЕНКО</i>	ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКА.....	12
<i>О.В. ДИКУН</i>	ЕФЕКТ ПОСЛІДОВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗНИЖЕНИХ НОРМ ГЕРБИЦИДУ КОРУМ У ЗАХИСТІ ПОСІВІВ СОЇ ВІД БУР'ЯНІВ.....	14
<i>С.В. НИЖНИК</i>	РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІВДЕННОГО ВІДДІЛЕННЯ ВАСГНІЛ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТО.....	16
<i>О.В. ВОЛЬВАЧ, Д.І. КИСЕЛЬОВ</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО МІНІМУМУ МІЖФАЗНИХ ПЕРІОДІВ ГОРОХУ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	19
<i>Т.К. КОСТЮКЄВИЧ, А.А. РИБАЧОК</i>	АГРОМЕТЕОРОЛОГІЧНІ УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ ВИНОГРАДУ СОРТУ ТРАМІНЕР РОЖЕВИЙ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ.....	21
<i>А.М. РИБАЛЬЧЕНКО</i>	СУЧАСНИЙ СТАН СЕЛЕКЦІЇ СОЧЕВИЦІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ХАРЧОВА ЦІННІСТЬ.....	23
<i>В.М. ВОЛОШИН, Н.Г. КОПИТЕЦЬ</i>	ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛУЧНИХ ТРАВСТОЇВ ЗАЛЕЖНО ВІД РІЗНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ..	26

<i>S.V. Usyk</i>	INFLUENCE OF SPRING BARLEY FORECROPS ON WATER CAPACITY AVAILABLE IN SPRING BY GROWING UNDER SHORT-TERM ROTATION.....	29
<i>О. І. ШАПОРЕВА, Т.К. КОСТЮКЄВИЧ</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ВРОЖАЙНОСТІ СОЇ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	31
<i>А.В. НОВАК, А.П. ОРЛОВСЬКА</i>	АНАЛІЗ ВЕДЕННЯ ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ В ФГ «БОДНЮК» ГАЙСИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	33
<i>А.В. НОВАК, В.І. ПУСТІЛЬНИК</i>	АГРОЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ ФГ «ЛІСОВИК» ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	35
<i>А.В. НОВАК, О.В. ПРОКОПЕЦЬ</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЕДЕННЯ І ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ СФГ «ГАЙЧУК» С. КАЇРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	38
<i>А.В. НОВАК, Я.Ю. ТЕРТИЧНИЙ</i>	СТРУКТУРА ПОСІВНИХ ПЛОЩ ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ ФГ «ЗОЛОТА ЯГОДА» МОНАСТИРИЩЕНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	40

СУЧАСНИЙ СТАН СЕЛЕКЦІЇ СОЧЕВИЦІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ХАРЧОВА ЦІННІСТЬ

А.М. РИБАЛЬЧЕНКО, кандидат сільськогосподарських наук
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Зернобобові культури відіграють важливе значення в зерновому та кормовому балансі агроформувань України. З усіх сільськогосподарських культур зернобобові містять найбільше білка. Зерно та зелена маса їх за вмістом протеїну переважає зернові культури більше ніж удвічі, за амінокислотним складом їх білки значно краще засвоюються, дають найдешевший білок, включають у біологічний кругообіг азот повітря, що недоступний для інших культур. Сьогодні рослинний білок високо цінується в харчовій та комбикормовій промисловості [1].

Сочевиця (*Lens culinaris Medik*) є однією з найдавніших культур, яка була одомашнена майже 10 тисяч років тому і до цього часу слугує важливим джерелом харчування у багатьох країнах світу. У різні періоди людської цивілізації її роль змінювалась, але, як правило, з накопиченням знань про цінність харчових продуктів її значення зростало. Головне її достоїнство полягає у високому вмісті якісного білка, який легко засвоюється людським організмом. У насінні сочевиці культурних сортів міститься понад 25% такого білка, воно також виділяється високими смаковими якостями, швидко набухає та розварюється, має приємний аромат [2].

Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2021 рік налічує такий склад зернобобових культур: Горох посівний (зерновий) (*Pisum sativum L.*) – 49 сортів, сочевиця харчова (*Lens culinaris Medik.*) – 7 сортів, нут звичайний (*Cicer arietinum L.*) – 20, чина посівна (*Lathyrus sativus L.*) – 2, квасоля звичайна (зернова) (*Phaseolus vulgaris L.*) – 21, горох посівний (озимий) (*Pisum sativum L.*) – 2, соя культурна (*Glycine max (L.) Merrill*) – 283 [3].

Існуючі сорти сочевиці за розміром насіння можливо поділити на два підвиди: макросперма і мікросперма. Перший із них характеризується округлим жовтого або зеленого кольору насінням, діаметр якого становить 6–9 мм. У залежності від сорту та умов зовнішнього середовища рівень забарвлення може змінюватись від світлого до більш темного. Форма насіння, як правило, плоска або лінзовидна. Маса 1000 насінин сягає 55–80 г. Крім підвищеної крупності насіння рослини виділяються більш високим ростом стебла (50–70 см). Даний підвид більш поширений в країнах Західної Європи.

Рослини підвиду мікросперма заввишки не більше 50 см, боби та насіння дрібні, дозрівають раніше порівняно з крупнонасінневими. Колір насіння досить різний – від світло-зеленого до коричневого, навіть повністю чорного. Форма насіння округла або випукла, маса 1000 насінин 20–30 г, діаметр насінини до 2,5 мм. Важливою ознакою є високий рівень посухостійкості. Розповсюджена переважно в країнах Сходу. За комплексом таких ознак як колір насіння та сім'ядолей, наявність малюнку на поверхні насінневої шкірки,

колір квіток, бобів і вічка насіння розрізняють різновиди сочевиці.

Крупнонасінна зелена формує крупне зеленого чи жовто-зеленого кольору насіння, діаметром 6–8 мм. Високо ціниться в країнах Північної Африки, Центральної та Південної Америки, а також в Європі. Зелена середнього розміру має світло-зелену шкірку та жовті сім'ядолі. Насіння менше, діаметром 5–6 мм, маса 1000 насінин 35–50 г. Користується попитом в країнах Європи, США, Африки. Її ринок досить вузький. Зелена дрібна також вирізняється світло-зеленою насінневою шкіркою та жовтими сім'ядолями. Насіння випукле, майже кругле, в діаметрі 3,5 мм, маса 1000 насінин до 35 г. Використовують в харчових цілях в таких країнах як Італія, Греція, Марокко, Єгипет.

Червона сочевиця – найбільш поширена у виробництві. Характеризується червоним кольором сім'ядоль та різноманітним забарвленням (від світлого до чорного) насінневої шкірки. Насіння дрібне, кулястої форми. Споживається, головним чином, в Індії, Пакистані, Індонезії, Ірані. Перед використанням на харчові цілі насіння цього різновиду потрібно лущити, тобто видаляти насінневу шкірку.

До окремої групи відносять французьку сочевицю, насіння якої має зелене забарвлення з темними крапками. Сім'ядолі мають жовтий колір. В Іспанії досить популярна коричнева сочевиця, сім'ядолі якої є жовтими. У Канаді створені дрібнонасінні сорти з чорною шкіркою, насіння яких зовні має вигляд як осетрова ікра. У різних країнах вирощують неоднакові класи сочевиці. Наприклад, у Сирії та Туреччині збирають приблизно 80–85 червоної і 15–20% зеленої сочевиці. Іран і Марокко вирощують близько 95% крупної зеленої, а Єгипет висіває лише червону сочевицю. Таку структуру можна пояснити традиціями харчування, які склалися протягом тривалого часу. Крім того, Туреччина, Сирія, Єгипет експортують сочевицю у різні країни [4].

Слід зазначити, що колір насіння може змінюватись за несприятливих умов під час дозрівання та збирання. Справа в тому, що в насінневій шкірці містяться хлорофільні зерна та тканини, які при зберіганні та висушуванні здатні розкладатися, внаслідок чого відбувається побуріння насіння.

До державного реєстру України тривалий час був занесений лише один сорт – Лінза. Це свідчення недостатнього рівня селекційної роботи з цією культурою. Сорт виведений на Красноградській дослідній станції Інституту сільського господарства степової зони Національної академії аграрних наук України. Рекомендований для вирощування у степовій і лісостеповій зонах країни. Середньостиглий сорт, тривалість вегетаційного періоду 75-80 діб. Рослини прямостоячі, добре кущаться, заввишки 50-55 см. Насіння плоске, світло-зелене, монотонне. Вміст білка в насінні до 27%. Маса 1000 насінин 60-70 г. Харчові якості відмінні. Боби плоскі, ромбічної форми, завдовжки 17–18 мм і завширшки 9-10 мм. У бобі міститься одна або дві насінини. Середня врожайність складає 17,5 ц/га. У 2018–2019 роках до реєстру було занесено ще ряд сортів, однак у виробництві вони практично відсутні [5].

Література

1. Петриченко В.Ф. Виробництво зернобобових культур і сої в Україні: сучасні виклики та перспективи. *Зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: Матеріали міжнародної наукової конференції* (м. Вінниця, 11-12 серпня 2016 р.). Вінниця: Діло, 2016. С. 10-11.
2. Січкач В.І., Орехівський В.Д., Кривенко А.І., Маматов М.О., Соломонов Р.В. Агротехнічні особливості вирощування сочевиці. *Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області*. Вип. 24. 2018. С. 84-92.
3. Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2021 рік. Київ, 2021. URL: <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>
4. Січкач В. І., Кривенко А. І., Соломонов Р. В. Сочевиця у світі та Україні: сучасний стан і перспективи. *Journal of Native and Alien Plant Studies*, 16, 2020. С. 178-193.
5. Орехівський В.Д., Січкач В.І., Овсянникова Л.К., Маматов М.О., Соломонов Р.В. Сочевиця джерело рослинного білка. *Зернові продукти і комбікорми*. Vol.17, I. 4. 2017. С. 22-29.

Наукове видання

«РУБІНОВСЬКІ ЧИТАННЯ»

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції 13 травня 2022 року*

*За достовірність опублікованих матеріалів відповідальність несуть
автори.*

Видається в авторській редакції.